

15. mezinárodní hudební festival

Letní slavnosti staré hudby

15th International Music Festival
*Summer Festivities
of Early Music*

SLASTI A MILOSTI | 2014
DELIGHT & GRACE

SETE LÁGRIMAS

Filipe Faria, Sérgio Peixoto – zpěv a umělecké vedení

/ voice and artistic direction

Tiago Matias – vihuela, barokní kytara a teorbo

/ Baroque guitar and theorbo

Mário Franco – kontrabas / double bass

Rui Silva – bicí / percussion

Za podpory DGARTES (Direção-Geral das Artes), Úřadu vlády Portugalska pro kulturu / With the support of the Secretariat of State for Culture of Portugal, DGARTES (Direção-Geral das Artes)

„Tururu farara con son“ (Tururu farara zní) je úvodní verš taneční písničky na počest Panny Marie od portugalského skladatele **Gaspara Fernandese**, původem z Évory, který roku 1599 přijal místo varhaníka a ladiče varhan v Guatemale a roku 1606 přesídlil do barokního velkoměsta Puebla de los Ángeles v Mexiku, kde nastoupil jako kapelník po zesnulém Pedru Bermúdezovi. Vedle duchovních kompozic ve stylu renesanční polyfonie je Fernandes autorem řady skladeb ve stylu *villancicos* – vokální skladby v místním jazyce, v nichž se odrážejí vlivy původních kultur – na texty ve španělštině, portugalštině, aztéčtině (například píseň *Xicochi conentzitle*), africkém dialektu a dalších indiánských jazycích. Ve španělských a portugalských částech Ameriky šlo od 20. let 15. do 20. let 19. století, kdy se většina dřívějších španělských místokrálovství a celá Brazílie osamostatnily, o velmi rozšířenou praxi. Nacházíme zde fascinující prolínání evropských polyfonních technik (včetně těch improvizovaných) s latinsko-americkými jazyky, nástroji, žánry a tanečními rytmy, neboť tanec a zpěv jsou ve většině amerických kultur nedílnou součástí náboženských rituálů. Tento princip mísení tradic byl vědomě naplňován zejména těmi, kdo do Nového světa západní hubdu přinesli – vlámskými františkány a augustiniány ve službách císaře Karla V. Habsburského a později také jezuiti ze Španělska a Portugalska a italskými dominikány a jezuiti –, a to v zájmu zefektivnění a zachování katechizace obyvatelstva.

Je pozoruhodné, že z této směsi různých hudebních vlivů z Evropy s místními lidovými prvky vznikla zásoba nových, zcela originálních stylů a hudebních forem, které se neuplatňovaly pouze v chrámech Nového světa, ale promítly se také zpět do Evropy, a to zejména do skladeb pro kytaru a francouzských a německých tanečních suit. Některé z barokních tanců, jako například *sarabande*, *follia*, *chiaccona*, *fandango* a *canario*, pocházejí s největší pravděpodobností právě ze zámoří, jehož kultura skrze ně ovlivnila evropskou hudební produkci v oblasti rytmu a harmonie. Jev, který lze přibližně mezi lety 1570 a 1730 pozorovat v různých částech Nového světa, připomíná v mnohém koncept *Les Goûts Réunis* („sloučení stylů“), tedy spojení odlišných „národních“ tradic v kosmopolitním a průkopnickém stylu, ovšem o více než století dříve, než k tomuto mísení v prvním desetiletí 18. století „oficiálně“ docházelo ve Francii.

Dá se říci, že díky zájmu jezuitů o cizí jazyky a kultury – ovšem vždy s ohledem na jejich primární cíl, tedy christianizaci domorodého obyvatelstva – obohacovali evropské hudební prvky hudbu kolonií zrovna tak, jako

„Divoši“, mědiryt anonymního rytce z 18. století / “Savages”, copperplate by an unknown artist from the 18th century

„exotické“ prvky odtamtud pronikaly do hudby evropské. Také díky onomu jedinečnému etnickému tavicímu kotlí, jenž byl mimo jiné důsledkem arabského trhu s otroky na území obou Amerik, a ke koloniální autoritě Španělů ve vnitrozemí a dominanci Portugalců na pobřežích (nejen v Americe, ale také v Africe a východní Asii), lze pozorovat nebývalé křížení etnik, jazyků, vysokých a lidových kultur a uměleckých stylů a vlivů, jež se stalo charakteristickým rysem osvícenského kosmopolitismu, ovšem vždy s důrazem na důvtip, krásu a eleganci.

Vzhledem k velmi zlomkovitě dochovaným hudebním pramenům (často z klimatologických důvodů), projeví se tato specifická hudba jen sporadicky. Většinou je totiž třeba ji „dotvořit“, často velkou mírou improvizace, což je rys, který se v provozovací praxi staré hudby opět ustálil teprve nedávno, mimo jiné také díky úsilí Sete Lágrimas. Z dobových zdrojů však také víme, že hudba významných španělských (**Juan del Anchieta**) a portugalských (**Manuel Machado**) skladatelů byla v průběhu 16. století často uváděna, a tím pádem nutně „upravována“, v Americe, přičemž dochované zdroje jména skladatelů většinou neuvádějí. Odtud tedy pochází vysoká míra anonymních děl.

Dnešní koncert je zaměřen na hudební a kulturní výměnu v řadě portugalských pobřežních koloniích po celém světě a je vhodně umístěn – po estetické i akustické stránce – do okázalého interiéru Zámku Troja. Stěny Velkého sálu jsou zdobeny velkolepou barokní *Apoteózou Habsburků* z roku 1690, jež je dílem bratří Abrahama a Isaaca Godynů z Antwerp. Autory dalších obrazů jsou pak Francesco Marchetti a jeho syn Giovanni. Stavba, dokončená roku 1691 pod dozorem architekta Jeana-Baptiste Mattheyho pro hraběte Václava Vojtěcha ze Šternberku, byla započata o dvanáct let dříve podle plánů italsko-českého architekta Giovanniho Domenica Orsiho de Orsini, a je tak výsledkem vskutku evropského mísení stylů, od prvků francouzského zámku až po rysy klasické římské vily.

Marc Vanscheeuwijck

T*ururu farara con son* (“Spanish saint of your heart”) is the opening line of a dance in honor of the Virgin Mary, written by **Gaspar Fernandes**, a Portuguese composer from Évora, who became organist and organ tuner in Santiago de Guatemala in 1599, and moved to the great Baroque city of Puebla de los Ángeles (Mexico) in 1606 to take over the chapel master position from the deceased Pedro Bermúdez. In addition to his sacred compositions in traditional Renaissance polyphonic style, Fernandes also wrote a number of *villancicos*—sacred pieces in the vernacular that use various influences from the local native cultures—on texts in Spanish, Portuguese, Nahuatl (the language of the Aztecs; for example in *Xicochi conentzitle*), pseudo-African, and other Amerindian

Lisabon na rytině ze 17. století / Lisbon, engraving from the 17th century

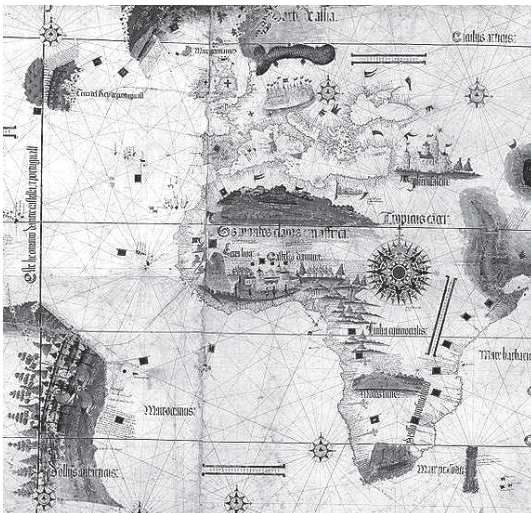
dialects. This was a general tendency in much of the music produced in the Spanish and Portuguese Americas from the 1520s until the 1820s, when most of the former Spanish vice-kingdoms and Brazil became independent countries. Indeed, in these areas we find a fascinating blending of European polyphonic principles (including the improvised ones), with Latin American languages, instruments, genres, and dance rhythms—since song and dance cannot be divorced from each other in worship in most American cultures. This principle of blending traditions had been actively pursued by those who introduced music in the New World—initially Flemish Franciscan and Augustinian monks in the service of Emperor Charles V (a Habsburg), but later also Spanish, Portuguese, and Italian Dominicans and Jesuits—in order to make catechization more effective and long-lasting.

Interestingly, the various musical influences from Europe, mixed with native elements created a completely new and original set of styles and forms in music that were not limited to cathedrals in the New World as their only venues for performance, but they also made their way back to Europe, especially in music for guitar and in French and German dance suites. Several of these dances, such as the *Sarabande*, the *Follias*, the *Ciaccona*, the *Fandango*, the *Canarios*, and others most probably originated overseas,

or at least influenced music in Europe in terms of rhythm and harmony. In essence, what we see happening musically in the New World between the 1570s and the 1720s is some sort of concept of *Les Goûts Réunis* (“the united tastes”)—a mixture of all styles into something more cosmopolitan and innovative—however, more than a century earlier than when it “officially” happened in France in the 1710s.

In a way, because of the Jesuit interest in foreign languages and cultures—of course always with their primary purpose in mind, that is, Christianization of the native populations—European musical elements entered into music of the colonies as much as “exotic” elements penetrated into European music. Also because of the incredible ethnic melting pot caused by the European and Arabic slave trade in the Americas, the continental colonial authority of the Spaniards overseas, and the coastal domination of the Portuguese—not only in the Americas, but also in Africa, and in East Asia—we notice a fascinating hybridization of ethnicities, languages, high and folk cultures, and artistic styles and influences, which become the hallmark of Enlightened cosmopolitanism, though always with a touch of wit, delight, and grace.

Given the sometimes fragmentary transmission of musical sources (often because of climatological circumstances), this music is only now again coming to the surface, because it was in need of “completion”, that is, through a solid portion of improvisation, and this aspect has only fairly

Planisferio de Cantino.

Nejstarší dochovaná mapa
zobrazující portugalské
zámořské objevy, výřez

/ The earliest surviving map
showing Portuguese geographic
discoveries, detail, 1502

recently returned to early music performance practices, which is exactly what Sete Lágrimas is doing. On the other hand, we also know that much music of important Spanish (**Juan del Anchieta**) and Portuguese (**Manuel Machado**) composers, respectively of the late 15th-early 16th and early 17th centuries, was performed and thus necessarily “arranged” in the various venues and contexts in the Americas, but many of the surviving sources do not mention names of composers, hence the large number of anonymous pieces.

Tonight’s concert focuses on specifically Portuguese musical and cultural exchanges with its many coastal colonial settlements around the globe, and is presented appropriately—both visually and acoustically—in the spectacular Baroque environment of the Troja palace. Its main room is decorated with the magnificent Baroque *Apotheosis of the Habsburgs* painted by the brothers Abraham and Isaac Godyn from Antwerp in 1690. Francesco Marchetti and his son Giovanni realized most of the other paintings in the castle. Eventually completed in 1691 by Jean-Baptiste Mathey for Wenzel, Count of Sternberg, the project of the Troja Chateau had been initiated in 1679 by Italian-Bohemian architect Giovanni Domenico Orsi de Orsini, making it a true European realization in its blend of a French chateau with a classic Roman villa.

Marc Vanscheeuwijck

Sete Lágrimas

Soubor Sete Lágrimas, který pracuje pod uměleckým vedením Filipe Fariy a Sérgia Peixota, patří k průkopnickým evropským souborům se zaměřením na historický a současný repertoár. Sete Lágrimas ve svých programech rozvíjejí dialog mezi hudebním odkazem starších epoch a současnou tvorbou a zkoumají nejasné hranice mezi akademickou hudbou a odvěkými lidovými tradicemi.

Od svého založení v roce 2000 vystoupil lisabonský soubor na koncertech a festivalech ve více než deseti zemích světa, zejména v Portugalsku (např. Centro Cultural de Belém, Calouste Gulbenkian Foundation, Festival Terras sem Sombra, Encontros de Música Antiga de Loulé, Festival São Roque, Museu de Aveiro, Festival das Artes de Coimbra, Festival dos Capuchos, Festival Internacional de Música da Madeira, Festival Internacional de Música dos Açores 2010, Festival Fora do Lugar, Festival de Leiria, Festival de Almada ad.), v Bulharsku (Sliven), Itálii (Ravenna, Festival Internazionale W. A. Mozart a Rovereto), na Maltě (BirguFest), ve Španělsku (Festival de Música Antigua de Gijón, Festival de Música Antigua de Úbeda y Baeza, Museo Nacional de Valladolid, Fundación Juan March – Madrid, Villaviciosa, Abulensis Festival Internacional de Musica Antigua), Číně (Macau International Music Festival), Švédsku (Festival staré hudby ve Stockholmu), Francii (Festival Baroque de Sablé, Opera de Lille), Belgii (Gent Festival van Vlaanderen, Flemish Opera Gent, Bozar – Bruxelles) a Norsku (Stavanger Konzerthus).

V roce 2007 vydal soubor svou první nahrávku u společnosti MU Records. CD s názvem *Lachrimæ #1*, obsahující hudbu Heinricha Schütze, G. B. Martiniho a A. Corelliho, podpořil (stejně jako další CD projekty Sete Lágrimas) Úřad vlády Portugalska pro kulturu (DGARTES) spolu s dobročinnou organizací Delta Cafés. K dalším CD titulům souboru patří *Kleine Musik* (2008) se sopranistkou Anou Quintans, CD *Diaspora.pt* (2008), dokládající estetické, hudební a jazykové vazby pěti kontinentů, jichž se v dřívějších dobách dotýkala portugalská kulturní diaspora, *Silêncio* (2009) zahrnující premiéry děl Ivana Moodyho, Andrewa Smithe a João Madureiry, CD *Pedra Irregular* (2010) se sopranistkou Mónica Monteiro, věnované počátkům portugalského baroka, *Vento* (2010) s kompletní nahrávkou *Svatodušní mše* João Madureiry a *En tus brazos una noche* (2010) – nahrávka věnovaná baladám a písním barokního autora Manuela Machada. V letech 2008, 2011 a 2012 vyšly úspěšné tituly řady Diaspora – *Diaspora.pt*, *Terra* a *Península*, které se umístily na vrcholu prodejních žebříčků řetězce FNAC. V roce 2011 soubor uvedl světovou premiéru (v rámci koncertní sezony v Centro Cultural de Belém) *Lamenta* ze společné dílny spisovatele José Luís Peixota a skladatele João Madureiry.

Mezi plánované projekty letošní sezony patří nové CD s názvem *Cantiga*, věnované sedmi středověkým *Cantigas de Amigo* Martima Codaxe, dále turné představující projekt Diaspora v Lucembursku, České republice a Brazílii, koncertní sezona v Portugalsku a vystoupení v Auditório Boa Nova, na festivalech v Loulé, Soajo, Braze a dalších.

Sete Lágrimas

Under the artistic direction of Filipe Faria and Sérgio Peixoto, Sete Lágrimas is one of the most innovative European ensembles specializing in early and contemporary music, seeking out with each program a dialogue between the ancestral and the contemporary, and exploring the tenuous boundaries between learned music and the most ancient traditions.

Since its foundation in 2000 in Lisbon, the group has worked intensively, giving over 200 concerts in 10 countries, notably in Portugal (Centro Cultural de Belém, Calouste Gulbenkian Foundation, Festival Terras sem Sombra, Encontros de Música Antiga de Loulé, Festival São Roque, Museu de Aveiro, Festival das Artes de Coimbra, Festival dos Capuchos, Festival Internacional de Música da Madeira, Festival Internacional de Música dos Açores 2010, Festival Fora do Lugar, Festival de Leiria, Festival de Almada), Bulgaria (Sliven), Italy (Ravenna, Festival Internazionale W. A. Mozart a Rovereto), Malta (BirguFest), Spain (Festival de Música Antigua de Gijón, Festival de Música Antigua de Úbeda y Baeza, Museo Nacional de Valladolid, Fundación Juan March—Madrid, Villaviciosa, Abulensis Festival Internacional de Musica Antigua), China (Macau International Music Festival), Sweden (Stockholm Early Music Festival), France (Festival Baroque de Sablé, Opera de Lille), Belgium (Gent Festival van Vlaanderen, Flemish Opera Gent, Bozar—Bruxelles), Norway (Stavanger Konzerthus) and others.

In 2007 Sete Lágrimas launched its first disc, for the label MU Records, of European early music by Schütz, Martini, and Corelli, entitled *Lachrimæ #1*. This

CD was the first in a series produced in cooperation with the Secretariat of State for Culture of Portugal (formerly the Ministry of Culture) and with the Portuguese philanthropic company Delta Cafés, to great success and resulting in eight more titles: *Kleine Musik* (2008), with the soprano Ana Quintans, dedicated to Heinrich Schütz; *Diaspora.pt* (2008) which explores the aesthetic, conceptual and linguistic relations of music from the five continents visited by the ancient Portuguese cultural diaspora; *Silêncio* (2009) including the premières of works by Ivan Moody, Andrew Smith and João Madureira; *Pedra Irregular* (2010), with the soprano Mónica Monteiro, dedicated to the birth of the Portuguese baroque; *Vento* (2010), an EP of the complete *Mass for Pentecost* by João Madureira; *En tus brazos una noche* (2010) dedicated to the romances and songs of Manuel Machado (c.1590-1646); and *Terra* (2011) and *Península* (2012), the second and third volumes of the Diaspora project.

In 2008, 2011 and 2012 the three titles in the Diaspora series, *Diaspora.pt*, *Terra*, and *Península* were the top sellers at the shops in the FNAC chain. In 2011 Sete Lágrimas gave the world première of the commission from the writer José Luís Peixoto (b. 1974) and the composer João Madureira, the work *Lamento*, at the Coimbra Arts Festival, and also *Terra* as part of the season at the Centro Cultural de Belém (CCB), with guests Mayra Andrade (Cape Verde) and António Zambujo (Portugal).

The group's next projects include the launch in 2014 of the CD *Cantiga* dedicated to the seven mediaeval *Cantigas de Amigo* by Martim Codax, and a tour of the Diaspora project to Luxemburg, the Czech Republic, and Brasil in addition to the concert season in Portugal (CCB Music Days Festival, Auditório Boa Nova, Festival de Loulé, Soajo, Braga, etc.).

